

Nederlandse Taalunie en Nederlandse identiteit

door Wim Couwenberg, zaterdag 23 juli 2016

Nederlandse Taalunie onder vuur

In een recent onderzoeksrapport wordt pittige kritiek geleverd op de Nederlandse Taalunie. Nederland en Vlaanderen zetten zich via die Unie hand in hand in voor het onderhouden (gemeenschappelijke spelling) en promoten van de Nederlandse taal wereldwijd. De Unie stelt, zoals wellicht bekend, de Woordenlijst Nederlandse Taal (het Groene Boekje) samen en onderzoekt de ontwikkeling van onze taal. Blijkens dat rapport rammelt het in die Unie aan allerlei kanten. De commissie die het rapport opstelde, onder leiding van de communicatiedeskundige Jan Schinkelhoek, concludeert zelfs dat het draagvlak heel smal is geworden. Onder Vlamingen bestaat de angst dat het in zichzelf gekeerde Nederland zelfs wil stoppen met die Unie. Het rapport schetst het beeld van een te veel in zichzelf gekeerde organisatie, met personeel dat in meerderheid op leeftijd is en daar al lang werkzaam is.

Sinds 2013 is de Vlaming Geert Joris directeur, en die streeft naar een meer formeel-zakelijke aanpak, ook om financiële redenen. De organisatiekosten verdringen de bestedingen aan inhoudelijke zaken. De Taalunie lijkt op die manier bezig zichzelf op te eten, aldus de commissie Schinkelhoek. De directeur streeft ook naar grotere openheid. De Unie moet naar buiten toe meer sexy overkomen. Want die Unie is een weinig gekende en gewaardeerde organisatie, hoezeer zij ook is opgericht als hoedster van onze moedertaal.

Zwak ontwikkeld cultureel zelfrespect

NRC Handelsblad had hierover een opmerkelijk hoofdartikel, waarin het blad het krachtig opneemt voor de Taalunie als hoedster van onze taal, onvervreemdbaar deel van de Nederlandse identiteit en cultuur. Het spreekt vanzelf dat we, zoals andere landen, een instituut hebben om de eigen taal te beschermen en uit te dragen, aldus deze krant. Niet zozeer het zwakke draagvlak van de Unie is het probleem, maar wat te wensen overlaat is de erkenning van het culturele belang ervan door politici en ambtenaren. De stellingname van deze krant is heel opmerkelijk, en staat zeker onder invloed van de Vlaamse hoofdredacteur, die zich als zodanig veel meer betrokken voelt bij de Nederlandse taal dan veel Nederlanders. Van de Nederlandse en Vlaamse parlementariërs die toezicht moeten houden op het reilen en zeilen van de Taalunie zijn vooral Nederlandse parlementariërs maar al te vaak afwezig. Niet zelden is het PVV-Tweede Kamerlid Martin Bosma de enige die van Nederlandse zijde aanwezig is tijdens bijeenkomsten van de Unie met die parlementariërs.

Wat bij een bezinning op de Nederlandse identiteit in het algemeen opvalt is enerzijds een sterk ontwikkeld moreel zelfbewustzijn, dat wortelt in onze domineestrategie en tendeert naar een zeker moreel superioriteitsbesef, een moreel getint nationalisme en als uitvloeisel daarvan de verleiding naar buiten toe als morele gids en voorganger op te treden; en anderzijds een zwak ontwikkeld cultureel identiteitsbesef. Dat Nederland vanouds veel meer als staats- dan als cultuurnatie gezien en ervaren wordt, past daarom ook in dat nationale zelfbesef. Geen land, aldus dichter en schrijver Gerrit Komrij, dat zichzelf in cultureel opzicht zo weinig serieus neemt als Nederland. Geen bescheidenheid is het, maar gebrek aan cultureel zelfrespect.^[1] Dat klopt. Zo wordt hier serieus gepleit voor afschaffing van de eigen taal^[2] en wordt dat op termijn ook verwacht zonder dat dat enige verontwaardiging wekt. Zo hebben we hier in de jaren tachtig ook een christendemocratisch geïnspireerde minister van Cultuur gehad die onze cultuur naar buiten toe presenteerde 'als wervend reclamemateriaal voor de BV Nederland ten dienste

van de marketing van onze diensten en producten in het buitenland'. Van dat zwakke culturele zelfrespect heb ik in Civis Mundi al eerder herhaaldelijk gewag gemaakt.

Onder invloed van het sterk ontwikkelde Nederlandse morele zelfbewustzijn is er bij velen een sterke neiging de Nederlandse identiteit primair te associëren met bepaalde morele kwaliteiten zoals openheid, vrijheidszin, tolerantie, egalitarisme, onze overlegcultuur e.d. Veel minder wordt zij geassocieerd met feitelijke integratiefactoren als de eigen taal, geschiedenis, stijl van samenleven e.d.. Zij wordt ook meer in politieke dan in culturele termen ervaren. Dat komt waarschijnlijk mede omdat ons land eerst als staatsnatie tot ontwikkeling komt, in tegenstelling tot Vlamingen, die zich juist eerst als cultuurnatie ontwikkeld hebben, en in aansluiting hierop streven naar politieke zelfbeschikking, en sinds jaren zelfs naar een eigen staat.

Taal en Nederlandse identiteit^[3]

Sinds lang is er in Nederland grote verdeeldheid over onze taal als identiteitsbepalende factor. Er is nog een stroming die onze taal als zodanig nog wel koestert en waardeert. Daartoe behoren bijvoorbeeld Nederlandse schrijvers als W.F. Hermans en G. Komrij, de journalist H.J.A. Hofland^[4] en de publicist en politicus Pim Fortuyn.^[5] De vermaarde historicus P. Geyl^[6] zag de Nederlandse taalgemeenschap zelfs als de belangrijkste en meest duurzame bron van nationale integratie en culturele identiteit. Op institutioneel vlak zijn het Algemeen Nederlands Verbond en het Genootschap Onze Taal daarvan belangrijke exponenten evenals de stichtingen Nederlands en Taalverdediging. Uitgangspunt daarbij is de opvatting dat de taal behalve een instrumentele ook een symbolische functie vervult.

Maar in veel publicaties over de Nederlandse identiteit krijgt de eigen taal niet die ereplaats en associeert men haar zoals gezegd eerder met bepaalde morele kwaliteiten als openheid, vrijheidszin, tolerantie e.d. Als praktisch ingestelde handelsnatie, zo meent de socioloog Ernst Zahn^[7], heeft Nederland de eigen taal minder hard nodig als middel tot zelfexpressie en symbool van nationale eenheid. Veel Nederlanders denken er inderdaad zo over. Voor hen heeft de eigen taal voornamelijk een instrumentele functie. Dat verklaart ook waarom de Vlaamse strijd voor handhaving van het Nederlands als cultuurtaal in België van Nederlandse zijde zo weinig gesteund is; waarom Nederland in tegenstelling tot andere koloniale mogendheden geen koloniale taalpolitiek gevoerd heeft (uitgezonderd in Suriname); waarom de verengelsing van het taalgebied daar sneller oprukt dan in andere landen op het continent; en waarom het belang van het leren van Nederlands door migranten er jarenlang veronachtzaamd is, ja het pleiten daarvoor, ook in Civis Mundi, is aanvankelijk zelfs als cultureel racisme veroordeeld.

Wordt Nederlands de tweede taal?

Hoe belangrijk is het in stand houden van het Nederlands als cultuurtaal voor de toekomst van onze Nederlandse identiteit? Dit is een vraag die zich steeds meer opdringt, nu we ons onder invloed van Europese en mondiale integratieprocessen opnieuw bezinnen op onze identiteit als natie. In de vorige eeuw is door Nederlandse schrijvers als bijvoorbeeld W.F. Hermans en H. Mulisch al de doodsklok geluid over het Nederlands als cultuurtaal, evenals door taalkundigen als C.L. de Bot^[8] en H. Brandt Corstius^[9]. Over zo'n 75 jaar zal het Nederlands de tweede taal van Nederlanders en Vlamingen zijn zoals Fries dat nu is voor de Friezen, voorspelde Mulisch in zijn dankwoord bij de uitreiking aan hem van de Prijs der Nederlandse Letteren in Brussel op 30 november 1995. Van meerdere kanten is zoals gezegd al gepleit voor afschaffing van de eigen taal ten gunste van het Engels^[10] zonder dat dat enige verontwaardiging wekt. Het verlies van de eigen taal wordt door kosmopolitisch gezinde intellectuelen probleemloos, ja zelfs blijmoedig tegemoet gezien.^[11] Acht op de tien Vlamingen en zeven op de tien Nederlanders verwachten desondanks niet dat het Nederlands de komende vijftig jaren plaats zal maken voor het Engels.^[12]

Taaleuthanasie

Onder druk van externe invloeden als Europese integratie en economische en culturele globalisering en de interne multi-etnische problematiek is er nu wel sprake van een zekere herleving van nationaal bewustzijn. Dat heeft inmiddels geleid tot een fors aangezette inburgeringspolitiek met betrekking tot gevestigde en nog te vestigen migranten. Essentieel onderdeel daarvan is nu het leren van de Nederlandse taal. Maar tegelijk wordt de status van die taal steeds meer ondergraven door de snel oprukkende verengelsing van ons taalgebied. In de sectoren die de komende jaren het meest bepalend zijn voor de verdere maatschappelijke ontwikkeling, te weten wetenschap, technologie en economie (het zogenaamde

WTE-complex), is het Nederlands onmiskenbaar op de terugtocht. Voor wie in die sectoren wil meetellen wordt het Engels de toegangspoort tot de grote wereld van succes en aanzien.

Het Nederlands, constateert de hoofdredacteur Sybrand Buve van het onlangs gelanceerde nieuwe culturele tijdschrift *De Nieuwe Merkuur* (lente 2016), wordt steeds meer tot lingua non grata verklaard aan bijna alle Nederlandse universiteiten - en dat zonder de grote politieke druk waaraan bijvoorbeeld de Afrikaanse taal aan de universiteiten in Zuid-Afrika blootstaat. Onderwijsmanagers zijn verwickeld in een intensief proces om zonder overheidsbevel onze taal aan de universiteit geruisloos te liquideren, een soort vrijwillige taaleuthanasie.

[1] Zie zijn column in NRC Handelsblad, 1 mei 1985

[2] Zie o.a. P. van Walsum, *Verder met Nederland*, 2000, p. 120; P.M.L. Frentrop, *Corporate Governance*, 2000, p. 20; H. van den Bergh, *Exit Nederland*, HP/De Tijd, 15 oktober 2004

[3] Zie o.m. de Civis Mundi jaarboeken *Nationale Identiteit. Van Nederlands probleem tot Nederlandse uitdaging* (2001) en *Nederlandse en Vlaamse identiteit* (2006).

[4] H.J.A. Hofland, *Het vandalisme van de achteloosheid*, NRC Handelsblad, 27 april 2001

[5] Zie P. Fortuyn, *De verweesde samenleving*, 2002, p. 377

[6] P. Geyl, *Verzamelde opstellen*, I (pp. 113-114) en II (p. 16), 1978

[7] E. Zahn, Over talen en mensen, in: J. Berting en R. Kroes (red.), *De gewone ervaring leert anders*, afscheidsbundel A.N.J. den Hollander, 1976, p. 147

[8] C.L.J. de Bot, *Waarom deze rede niet in het Engels is*, oratie KUN, 1994

[9] H. Brandt Corstius, *Het Nederlands in de 21e eeuw*, Ons Erfdeel, 5, 2000

[10] Zie noot 2.

[11] Zie o.a. H. Righart, *Het einde van Nederland?*, 1992; en P. van der Veer, *Nederland bestaat niet*, De Gids, september 2000

[12] Zie *Taalpeil. De Nederlandse taal: feiten, cijfers en meningen*, 2005

[omhoog](#)